

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Lukemaan- ja kirjoittamaan oppiminen ja opettamisen menetelmät

Luento 1. Kielellinen kehitys ja esiopetus

Luento 2. Synteettiset menetelmät

Pia Vataja 1.9.2021

OEAP1030 Alkuopetuksen opiskelutaitojen pedagogiikka, 5 op

Opintojakso sijoittuu erityisesti Tieteellisen osaamisen ja Pedagogisen osaamisen ydinosaamisalueille.

- Kurssin keskeisenä sisältönä on:
- **Lukemaan- ja kirjoittamaan oppiminen ja opettamisen menetelmät**
- Monilukutaito
- Matematiikan oppiminen ja oppimisen menetelmät

Opintojakson suoritettuaan opiskelija osaa:

- **tunnistaa luku- ja kirjoitustaidon** sekä matemaattisten taitojen **oppimiseen vaikuttavat tekijät**
- **opettaa, ohjata ja tukea esi- ja alkuopetusikäisen lapsen lukemaan ja kirjoittamaan oppimista**
- soveltaa monilukutaidon käsitettä ja sen kehittymistä tukevia materiaaleja ja työtapoja esi- ja alkuopetusikäisen lapsen opetuksessa
- opettaa, ohjata ja tukea esi- ja alkuopetusikäisen lapsen matemaattisten taitojen oppimista

Suoritustavat: Pienryhmäopiskelu sekä oppimistehtävät

Esiopetusvuosi on tärkeä

- Lapsi on innokas kokeilemaan ja oppimaan uutta.
- Leikinomainen ja lapsilähtöinen ohjaus on lapsen motivaation perusta.
- Laadukas ohjaus mahdollistaa suuret harppaukset lapsen motorisessa kehityksessä sekä kielellisissä ja matemaattisissa taidoissa.

Lapsen käsitys itsestä oppijana ja työskentelytottumukset alkavat muotoutua jo esiopetusvuonna.

Esiopetuksessa tulee muistaa, että

Luku- ja kirjoitustaidon taustalla ovat:

- Kirjaintuntemus
- Kielellinen tietoisuus, erityisesti fonologiset taidot
- Kuullun ymmärtäminen (luetun ymmärtäminen)
- Hienomotoriset taidot (kirjoittaminen)

Matemaattisten taitojen taustalla ovat:

- Lukujonotaidot
- Lukumäärän havaitseminen ja laskeminen
- Lukumäärien ja lukujen nimeäminen (mm. Alkuportaatt-seuranta 2006-2011)

Sukeutuva lukutaito esiopetuksessa (emergent literacy)

Lasten oman aktiivisen kielellisen ympäristön tutkimisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tuloksena lapsi oppii lukemaan ja kirjoittamaan.

- Lapselle kannattaa lukea paljon.
- Harrastetaan leikkilukemista ja leikkikirjoittamista.
- Lapsen huomio kiinnitetään ympäristön teksteihin ja kirjaimiin eri yhteyksissä. Tärkeää on kielellisesti rikas oppimisympäristö, jossa on runsaasti kielellisiä tarjoumia.

Osallistava oppimisympäristö

Korostaa oppilaiden omaa aktiivisuutta

- oppiminen tapahtuu todellisen elämän tilanteissa tai muutoin lapsille läheisissä tilanteissa (esim. sadun tai leikin maailmassa)
- oppilailla olla mahdollisuus keskusteluun ja keskinäiseen vuorovaikutukseen, jossa he oppivat toisiltaan
- on ongelmakeskeinen, jolloin voidaan yhdessä pohtia ja keskustella erilaisista ratkaisuista ja oppia uutta
- oppimateriaalissa ja opetuksessa korostuu mahdollisuus tutkia itsekseen sekä parin tai ryhmän kanssa luokkahuone tarjoaa monia mahdollisuuksia leikkiä sanoilla ja tutkia erilaisia tekstejä (esim. oppilaiden nimet, viikonpäivät ja kuukaudet sanalappuina näkyvillä)

Kirjoitetun kielen tutkimiseen sopivaa materiaalia luokassa (1)

- Kirjoitusta luokkaan näkyville lasten kosketus- ja näköetäisyydelle: nimilaput, asioiden ja esineiden nimet ja paikat (esim. sakset, paperia, lankaa, neulat), kalenteri, nimipäivät, syntymäpäivät, viikon loru tai runo, laulun sanat
- Merkitys lukemiselle ja kirjoittamiselle: postilaatikko, salaviestit, kirjeet
- Lukusoppi ja paljon erilaisia kirjoja ja lehtiä luokkaan (vaihtuvuus ja eritasoinen luettava huomioitava esim. rinnakkaisluokkien kesken): satukirjat, kuvakirjat, runokirjat, lorukirjat, tietokirjat
- Kaikki kirjaimet esille luokkaan ja jokaiselle malliksi pulpetin kanteen
- Kirjainmuotoja saatavilla: magneettikirjaimet, hiekkapaperikirjaimet, muovikirjaimet, muoviluvahakirjaimet
Sanaleikkejä: riittäminen- ja arvoituskortit, lorupussi, vitsit, sananlaskut
- Pelit: muistipelit (kuva-sana), lotto, bingo, tavunopat, tavukortit, tavukorttipelit, tavudomino,

Junior Alias

Kirjoitetun kielen tutkimiseen sopivaa materiaalia luokassa (2)

- Sanakortit: sanojen tutkiminen tai pilkkominen tavuiksi, kootaan taululle sanakorttien avulla lauseita (esim. päivän tunnuslause tai viikon juttu)
- Kuvakortteja: virittämään tarinan rakentamista, kerrontaa ja kirjoittamista
- Roolileikkimateriaalia: kauppaleikkimateriaalit ja mainokset, kortit, kirjeet ja kirjoitusvälineet
- Puuhapussit: ristikoita, arvoituksia, alkukirjoitusharjoituksia (labyrintit, pisteestä pisteeseen yhdistämiset, symmetria), korttipelejä
- Koritehtävät: lukutaidon tason mukaisia tehtävämonisteita
- Omien juttujen, kirjojen ja sarjakuvien tekemisen välineet (kynät, paperit, nitojat)
- Satujen kuuntelupiste myös kuulokkeilla ja kirjasta seuraamalla
- Tietokoneella työskentelyn paikka: tietokoneella kirjoittaminen, tehtävien tekeminen, Nettitehtävät, Ekapeli, kirjastojen nettisivut jne.

Leikkilukeminen ja leikkikirjoittaminen (Pellegrini ym. 1997)

- Leikkilukemisessa lapsi jäljittelee kirja kädessään hänelle luettua kertomusta. 'Lukeminen' onnistuu kuvien ja tekstin muistamisen avulla. Lapsi itse uskoo lukevansa 'oikeasti', ei leikisti. Lukiessaan leikisti esimerkiksi nallelle tai toiselle lapselle hän käyttää samoja sanoja ja strategioita, joita aikuinen käytti kun hän luki kirjan lapselle
- Leikkikirjoittaminen antaa taas tilaa omalle keksimiselle ja sallii niiden merkkien käytön, jotka lapsi osaa tuottaa, myös itse keksityt. Sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta hän vähitellen huomaa puheen ja kirjoituksen välisen yhteyden ja siirtyy yhä selvemmin käyttämään kirjaimia kirjoitusjärjestelmän mukaisesti.

Kielellinen tietoisuus (Tornéus 1991)

- Lapsi ymmärtää puhutun ja kirjoitetun kielen yhteyden
- Huomio kielen merkityksestä kielen muotoon ja rakenteisiin: puheen voi jakaa pienempiin osiin
- Pystyy käsittelemään kielen yksiköitä mielikuva tasolla
- Tuntee käsitteet: kirjain, äänne, tavu, sana, lause.

Kielellisen tietoisuuden ja lukutaidon välillä on vahva yhteys (Lundberg & Høien, 2001: Wagner ym. 1994).

1. Fonologinen tietoisuus

Taito hahmottaa sanojen äännerakenne

- Äänteiden erottaminen ja yhdistäminen on yhteydessä lukutaidon oppimiseen
- Metalingvistiset taidot tarkastella puhuttua kieltä
- Äännediskriminaatio = sanassa olevien äänteiden erottaminen toisistaan
- Kirjain-äännevastaavuus
- Foneemitietoisuus = taito, jonka varassa voi tietoisesti käsitellä äännteitä
- Äännesegmentaatio = sanan jakaminen äännteiksi
- Äänteiden kestoerot
- Foneemisynteesi = äänteiden yhdistäminen
- Dekoodaus = äänteiden yhdistäminen sanaksi

2. Morfologinen tietoisuus

Tietoisuus sanojen rakenteista, kielen sanastosta ja sanojen taivutuksesta

- Sanan muoto: sanan pituuden liittäminen sanan kuultuun ja kirjoitettuun muotoon
- Sanan pysyvyys: nimeäminen
- Sanan taivutus: sanojen osat kantavat merkitystä esim. kukka – kukat – kukassa – kukastakin
- Yhdyssanat: sana voi rakentua useista osista

3. Semanttinen tietoisuus

Sanojen merkityksen ymmärtäminen: kyky luokitella ja määritellä sanoja

- Sanojen merkitys, merkitys erot ja kaksoismerkitykset (esim. hissikuilu -> hissikoulu, naula -> naulakko)
- Sanojen merkityksen muutos lauseissa (esim. Kun lakkaa satamasta, hae satamasta lakkaa.)
- Synonyymien eli samaa tarkoittavan sanan tunnistaminen
- Homonyymien eli saman sanan tunnistaminen eri merkityksessä (esim. Pihassa on kuusi, jonka oksalla istuu kuusi lintua.)

4. Syntaktinen tietoisuus

Miten sanat liittyvät toisiinsa lauseiksi/tekstiksi

- Huomio lauseiden rakentumiseen
- Lauseiden havaitseminen ja käyttö
- Tekstin rakentuminen ja lauseiden sidosteisuus esim. lauserakenteen vaikutus yksittäisen sanan muotoon (Liisa syö pork- ; porkkanaa, porkkanan, porkkanoita)

5. Pragmaattinen tietoisuus

Tietoisuus kielen käytöstä eri konteksteissa: kyky käyttää kieltä tilanteeseen sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla

- Kielenkäyttö eri tilanteissa ja sen kulttuurisidonnaisuus (kohteliaisuudet, rituaalit), eri kohderyhmät
- Tietoisuus oman kielenkäytön kehittymisestä
- Aktiivinen suhde kieleen rakentaa pohjaa luetun ymmärtämiselle (esim. luetun pohdinta, oman ymmärtämisen tarkkailu, kriittisyys)
- Kehittää: kuullun ymmärtämisen harjaannuttaminen satujen ja kertomusten kuuntelussa (esim. epäloogisuudet, mitä hassua), päättely ja arviointi tehtävät tekstin lukemisessa, ongelmanratkaisu ja syys-seuraussuhteiden pohdinta.

Ekapeli 1. luokalla (Saine, Lerkkanen, Ahonen, Tolvanen, & Lyytinen, 2010)

- Tavoite: kirjain-äännevastaavuuden automatisoituminen, erityisesti fonologisilta taidoiltaan heikoille lapsille
- Sisältö: alkaa kuullun äänteen ja nähdyn kirjaimen yhdistämisestä, siirtyy sitten tavutasolle ja lopulta sanatasolle. Peli adaptoituu. Se edellyttää pelaamista 15 min useita kertoja viikossa. Lapsen tulee päästä pelissä niin pitkälle, että hallitsee ainakin osan vähintään kahden kirjaimen yhdistelmien äännöistä. Tämä voi vaatia 2-6 kk pelijakson.
- Tulokset: Ekapelillä rikastettu erityisopetus tuki lasten lukutaidon oppimista tehokkaammin kuin perinteinen erityisopetus tai luokkaopetus. Osassa luku- ja kirjoitustaidon osa-alueista Ekapeli-ryhmä saavutti keskitason oppilaat.

Lukemaan opettamisen menetelmät

- **Synteettisiä menetelmiä** ovat esim. kirjainten nimillä tavaaminen, äännemenetelmät, liukumismenetelmät ja KÄTSin periaate (KirjainÄänne-Tavu-Sana)
- **Analyyttisiä menetelmiä** ovat esim. kokosanamenetelmä, lausemenetelmä ja LPP (Lukemaan Puheen Perusteella)
- **Sekamenetelmiä** ovat näiden kahden yhdistelmät esim. KÄTS-menetelmä kokonaisuudessaan ja CID-assosiaatiomenetelmä yhdistettynä KPL menetelmään (Kuuntelen Puhun Luen).

Kirjaintavausmenetelmä

- 1. Sanassa olevat kirjaimet luetellaan niiden nimillä (tee aa tee)
- 2. tavu sanotaan sellaisena kuin se puhutaan (tat-)
- 3. lisätään uuden tavun kirjainten nimet (tee ii)
- 4. joista kootaan tavu (ti)
- 5. ja kootaan sana lisäämällä tavut yksi kerrallaan aikaisemmin sanottuihin tavuihin kunnes koko sana on saatu tavaamalla kootuksi (tat-ti).

Äännetavausmenetelmä

- Äännetavausmenetelmän ja kirjaintavausmenetelmän periaate koota sanat tavuittain on sama, mutta sanan edestakaista tavujen välikokoamista ei käytetä.
- Äännemenetelmässä kirjainten nimet korvataan kuitenkin kirjainta vastaavilla äänneillä
- 1. luettelemalla ensin tavun äänneet (/s/ /a/ /m/)
- 2. kootaan sitten äänneet tavuksi (sam)
- 3. lisätään sanaan tavu (mak)
- 4. lisätään uusi tavu (/k/ /o/)
- 5. kootaan taas äänneet tavuksi (ko)
- 6. kunnes koko sana on koottu (sam-mak-ko).

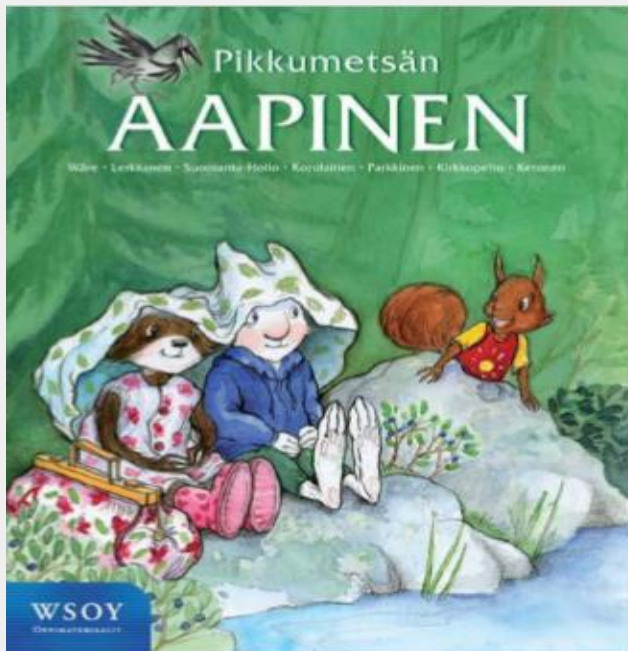
Tavuittain liukumismenetelmä

- Tavuittain liukumismenetelmässä sana kootaan tavuittain siten, että liukumalla äänneestä toiseen tavun ääntä hidastetaan ja venytetään kunkin tavun kohdalla
- Esim. j..ää > h..al.. > l..i > jäähalli
- Tavujen välikokoamista ei käytetä vaan keskitytään etenevään tavusta toiseen liukumiseen. Äänneet ja kirjaimet opitaan niiden luonteivissa yhteyksissä eikä irrallisina yksikköinä.

Oivallus- / Raksahdusmenetelmä (Linda Heiskanen)

- Perustuu äänne-kirjainyhteyden oivaltamiseen.
- Lähdetään liikkeelle puheesta, sen tarkasta kuuntelemisesta sekä äänteiden erottelusta.
- Painottaa ääntöjen varassa tapahtuvaa äänteiden yhdistämistä ja sanan kokoamista.
- 1. Ensin erotetaan puhutusta sanasta äänneitä (ei kirjaimia)
- 2. äänneet yhdistetään tavuksi
- 3. tavut kootaan sanaksi
- 4. sanat kootaan lauseeksi.
- Äänneet pyritään erottamaan kuullun perusteella (auditiivinen havainto), jonka jälkeen tutkitaan, miten äänne syntyy (artikulaatio) ja miltä se näyttää kirjoitettuna (visuaalinen havainto).
- Kirjainten nimet opetellaan vasta myöhemmin.
- Keskeistä: äänneyhdistelmien drilliharjoitukset (myös epätavuja esim. oj, uai, av, srm jne.).

KÄTS (Karppi 1983)

- **K – Kirjain**

KIITOS

K

- **Ä – Äänne**

/k/

- **T – Tavu**

KII

TOS

- **S – Sana**

KIITOS

KÄTS-metodi 1

Kirjain

Aloitetaan kertomuksen ääneen lukemisella ja motivoivalla kuvalla, jotka tutustuttavat uuden kirjaimen muotoon ja äänteeseen.

Mikä on kirjaimen nimi? (K)

Mikä on K-kirjaimen äänne?

Mikä on K-kirjaimen muoto?

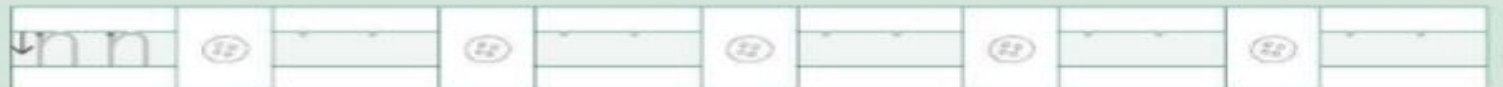
- Piirrä se sormella ilmaan/hiekkaan/lumeen/pulpetin kanteen / kaverin selkään/kämmeneen/isolle paperille.
- Piirretään kynällä isolle paperille / taululle/pienelle paperille tai vihkoon/mallin päälle/mallin viereen.

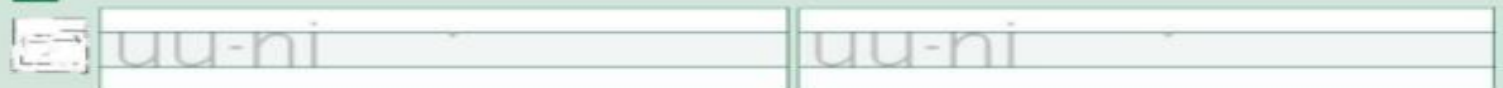
Kirjaimet ja sanat

1

2

3

Vah-vis-ta ku-va ja n-kir-jain. Piir-rä ja kir-joi-ta n-sa-no-ja.

nal-le

KÄTS-metodi 2

Äänne

Käytetään riimejä, loru ja lauluja

Äänteen maistelun ja muistin tukena:

*K niin kuin Kauno,
Kauno ei ole Auno
Eikä liioin Mauno.*

Tarkastellaan pelistä:

Kuinka suu / huulet / kieli on kun sanot /k/?

Mistä ääni tulee?

Käytetään sanakortteja ja -listoja:

- Katso, mikä sana alkaa k?
- Missä sanoissa on K? Missä kohden sanaa?
- Kuuntele tarkasti: alkaako sana /k/?

Tarkastellaan satuun liittyvää kuvaa:

- Mikä alkaa /k/ tai K-kirjaimella?

	kek-si	kuk-ka	tak-ki
	kak-si	tak-ki	nok-kii
	kuk-ka	kat-soo	kak-si
	tak-ki	kek-si	kuk-ka
	kat-soo	nok-kii	kek-si
	nok-kii	kak-si	kat-soo

ak	ek	ok	ik	uk
lak	lek	lok	lik	luk
tak	tek	tok	tik	tuk

ki	ko	ka	ke	ku
kiu	kou	kai	kei	kui
kiuk	kouk	kaik	keik	kuik

KÄTS-metodi 3

Tavu

Tehdään perustavuja luetaan niitä:

- Kirjoita tutu vokaalit: a_ e_ o_ ...
- Lisää uusi kirjain k: ak ek ok ik uk
- Lisää tuttuja konsonantteja: lak – lek...

Tehdään sanoja, jotka alkavat tutuilla tavuilla:
ak-ka, ek-syy, ok-sa, ik-ku-na, uk-ko-nen...

Tavulapuilla leikitään parin kansa tai ryhmässä.

Kirjoitetaan saneltuja tavuja.

	kek-si	kuk-ka	tak-ki
2	kak-si	tak-ki	nok-kii
	kuk-ka	kat-soo	kak-si
	tak-ki	kek-si	kuk-ka
	kat-soo	nok-kii	kek-si
	nok-kii	kak-si	kat-soo

ak	ek	ok	ik	uk
lak	lek	lok	lik	luk
tak	tek	tok	tik	tuk

ki	ko	ka	ke	ku
kiu	kou	kai	kei	kui
kiuk	kouk	kaik	keik	kuik

4

N N N N N N N N

Nn Nn Nn Nn Nn Nn Nn Nn

5

 Nin-ni

 Nan-na

Nin-ni ui. Nan-na ui-nuu.

6 Kirjoita so-piva ta-vu.

 sie- <input type="text"/>	ni no	 Uu- <input type="text"/>	nu no	 o-me- <input type="text"/>	no na
 <input type="text"/> -ru	na no	 <input type="text"/> -pat	nu no	 <input type="text"/> -ket	na nu

 Et-si aa-pi-sen ku-vas-ta sa-no-ja.
Sa-nas-sa pi-tää ol-la ai-na-kin kak-si -kir-jain-ta. Mal-li: kel-tai-e

- Kat-so-taan uu-ti-set.
 Ei kat-so-ta.
 Kuka sit-ten lu-kee uu-ti-set?
 Ei kuka-an.
 Mik-si?
 Sik-si, kun ei os-a-ta.

mu-ki

si-ka

ko-ne

ka-la

ko-ti

las-ku

tas-ku

mak-su

mik-si

tak-si

suk-ka

lak-ki

nak-ki

tuk-ka

kol-ki

lauk-ku

leik-ki

kaik-ki

kouk-ku

kiek-ko

Ky-ni-ä on kol-me.
Kouk-kuja on kol-me.
Ket-tuja on kak-si.

1. Kuka kurk-ki?

2. Kuka kuis-kaa?

KÄTS-metodi 4

Sana

Luetaan itsenäisesti tai yhdessä:

- sanakortteja tai sanalistoja
- lauseita ja vuorokeskusteluja
- kysymyksiä ja helppoa tekstiä

Harjoitellaan lukemisen sujuvuutta toiston avulla.

Keskustellaan luetusta.

Tehdään päätelmiä.

Ymmärretään ja sovelletaan luettua.

Kirjoitetaan saneltuja sanoja. (vaikeutuvia)

Kirjoitetaan omia lauseita ja tekstiä.

1 Valokats. Peitä. Kirjoita mallin mukaan.

hiihtokummit-sä _____

hiihtopöytä _____

hiihtokko _____

hiihtokissa _____

2 Yhdistä tavut. Kirjoita sanat tavuttain.

ai	raa	miet	taa	pe-lot	tyy
seu	kaa	joh	köd	pe-läs	taa
nd	lee	pödt	ts	kou-his	töd
tu	kee	pel	tyy	sä-käh	tuu

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

 Kaksi sanaa, joihin on kaksi y-kirjainta peräkkäin. Miksi päättyy _____

 Mitä voit rakentaa lumesta? _____

3 Tee järjestykseen yhdyssanoja. Kirjoita yhdyssanat.

Lumi	sade		Lumi	lunta
	pyry			pallo
	salamo			lyhty
	kasa			pullo

4 Lue lauseet. Täydennä lause.

- Kukka on löytänyt kassan alta pipon.
- Pussissa on lintu.
- Muusi tutkii eläinten jälkiä.
- Hännällä on lumipallo.

 Kirjoita sanaa, joihin on tavu **tyy**. Miksi yhtyy _____

 Millainen lumipallo on? _____

Eriyttäminen ja lukemaan opettaminen

Eriyttäminen on lukemaan opettamisen lähtökohta

- 1. Ajallinen eriyttäminen (säädelään esim. tehtävien tekoon käytettävää aikaa)
- 2. Oppiaineksen syvyys tai laajuus (säädelään esim. oppimistavoitteita, kotitehtäviä)
- 3. Materiaalin säätely (esim. tasoa vastaavat tehtävät ja oppimateriaalit)
- 4. Menetelmien eriyttäminen (esim. yksilöllistetyt menetelmät, monikanavaisuus)
- 5. Opetuksen organisointi (esim. tuntikehyksen käyttö, tilankäyttö, tiimiopetus)
- 6. Ojaajan tai erityisopettajan avulla eriyttäminen
- 7. Vertaistuki (esim. toinen oppilas samasta tai toisesta luokasta ohjaa)

Vanhempien rooli lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen prosessissa

- Kaikkea ei voi tehdä koulussa – perheet merkittävässä roolissa.
 - Kiinnostus lapsen koulunkäyntiä kohtaan.
 - Luku- ja kirjoitustehtävissä auttaminen.
 - Kerro omista käytänneistäsi! Moni vanhempi saattaa opettaa lukemista ja kirjoittamista kirjainten nimien eikä äänteiden avulla.
 - Kodin lukuympäristö vaikuttaa huomattavasti lapsen omaan toimintaan.
 - Ovatko vanhemman lapselle asettamat tavoitteet realistiset / linjassa lapsen kehitystarpeiden kanssa?
- Ennen koulua, vanhemmat tyypillisesti tukevat lapsen lukutaidon kehitystä, jos lapsi osoittaa kiinnostusta kirjoitettua kieltä kohtaan. Koulun alettua tukea antavat enemmän niiden oppilaiden vanhemmat, joiden lapset eivät vielä lue tai lukutaito ei ala kehittyä odotusten mukaisesti.
 - Huom! Vanhemmalla itsellään saattaa olla lukivaikeus ja välttelevä suhtautuminen lukemiseen ja kirjoittamiseen.

Lukuläksyn lokikirja

Lukuläksyn lokikirja				
v. 33	Nimi		v.38	Nimi
16.8			20.9.	
17.8			21.9.	
18.8			22.9.	
19.8			23.9.	
v.34	Nimi		v.39	Nimi
23.8.			27.9.	
24.8.			28.9.	
25.8.			29.9.	
26.8.			30.9.	
v.35	Nimi		v.40	Nimi
30.8.			27.9.	
31.8.			29.9.	
1.9.			30.9.	
2.9.			1.10.	
v.36	Nimi		v.41	Nimi
6.9.			4.10.	
7.9.			5.10.	
8.9.			6.10.	
9.9.			7.10.	
v.37	Nimi		v.42	Syysloma
13.9.				
14.9.				
15.9.				
16.9.				

Sujuva lukeminen

Sanojen nopea ja tarkka tunnistaminen sekä luetun oikea rytmittäminen ja tauottaminen järkeviksi kokonaisuuksiksi (Rasinski 1999)

Mallintaminen:

opettaja mallintaa sujuvaa lukemista lukemalla paljon ääneen ja keskustelemalla lasten kanssa tekstin tulkintatavoista.

Tuettu ääneen lukeminen:

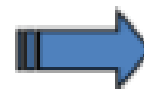
- harjoittelu yksin
- kuoroluku
- parilukeminen
- kaikuluenta
- nauhoitettu lukeminen
- toistoluenta
- minuuttilukeminen

Oppilas lukee itsenäisesti

Aloitteleva lukija

Harjoitteleva lukija

Sujuva lukija

Sujuvan lukemisen perusharjoittelu

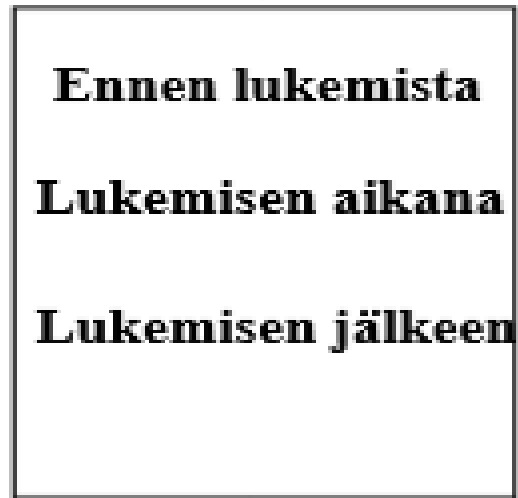

- 1. **Ennakoidaan** tekstiä ja **selvitetään** oudot sanat.
- 2. **Opettaja lukee ääneen** ja oppilaat seuraavat kirjasta TAI oppilaat tutustuvat tekstiin **itsenäisesti**.
- 3. **Keskustellaan**, mistä teksti kertoi sekä paikannetaan **eläytyvän lukemisen kohdat** ja keskustellaan tekstin lukutavasta.
- 4. **Oppilaat lukevat** tekstiä yhdessä ääneen monta kertaa käyttäen erilaisia yhdessä lukemisen tapoja.
- 5. **Oppilaat lukevat** tekstiä 3-4 kertaa **ryhmissä/pareittain**, jolloin vuorotellaan yhteisesti sovitulla tavalla.
- 6. Tutkitaan tekstin **sanastoa** ja sanojen nopeaa tunnistamista tekstistä.
- 7. Teksti annetaan **lukuläksyksi** (luetaan 3-5 kertaa)

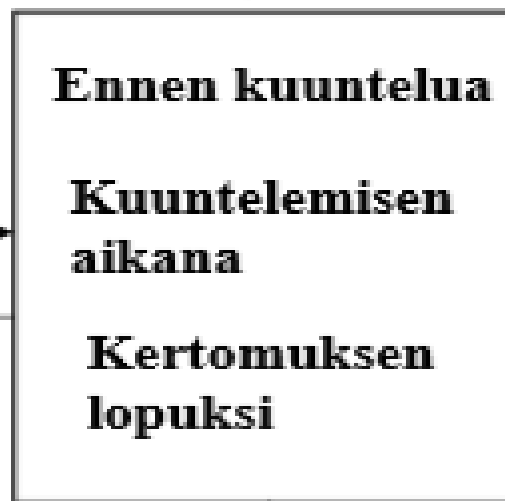

Luetun ymmärtämisen tukeminen

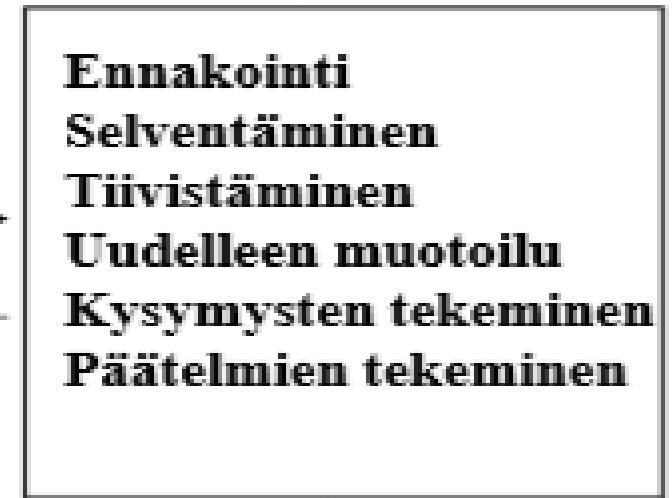
Sanavarasto

Kuullun ymmärtäminen

Lukustrategiat

Hyvä tapa harjoitella kaikkia näitä taitoja yhdessä on vuorovaikutteinen kertomusten ääneen lukeminen.

Hyvät kysymykset johdattelevat lasten ajattelua ja ymmärtämistä

Ennen lukemista

- **Ennustaminen:** Mitä seuraavaksi voisi tapahtua? Miten kuuluisuus voisi muuttaa Ansa?
- **Analogiat:** Mitä yhteistä on kirpputorilla ja kierrätystorilla?
- **Sanat:** Mitä on kierrätys?

Lukemisen aikana

- **Ennustaminen:** Mitä seuraavaksi voisi tapahtua? Mitä Ansa voisi vastata? Miltä Ossista nyt tuntuu?
- **Korvaaminen:** Mikä toinen sana sopisi tähän? Mikä sana tarkoittaa melkein samaa?
- **Sanat ja sanonnat:** Mitä Ossi tarkoitti, kun sanoi, että ketut ovat tv-koukussa?

Lukemisen jälkeen 1

- **Havainnot:** Mitä huomasit Ansasta? Mitä muutoksia ketuissa tapahtui?
- **Analysointi:** Mitkä ominaisuudet kuvaavat Ossia?
- **Luokittelu:** Miten jakaisit? Mitä tähän ryhmään voisi lisätä? Miten toisella tavalla nämä voisi ryhmitellä?
- **Priorisointi:** Kumpi on tärkeämpää? Miten panisit asiat tärkeysjärjestykseen?
- **Sarjoittaminen:** Millaiseen suuruusjärjestykseen panisit asiat? Mitä vaiheita suunnittelukilpailussa oli?
- **Kysyminen:** Mitä sinä haluaisit kysyä Uunolta?
- **Samaistuminen:** Jos olisit joku Pikkumetsän eläin niin kuka? Miksi? Miltä Ossi näytti Ansan silmissä? Miltä tuntuisi olla Super-Ansa?
- **Soveltaminen omaan elämään:** Milloin sinulle on käynyt samoin?
- **Keksiminen:** Minkä keksinnön Mauno voisi tehdä tullakseen kuuluisaksi?
- **Symbolit:** Kuinka tätä voisi ilmaista piirtämällä / liikkeellä / runolla?

Lukemisen jälkeen 2

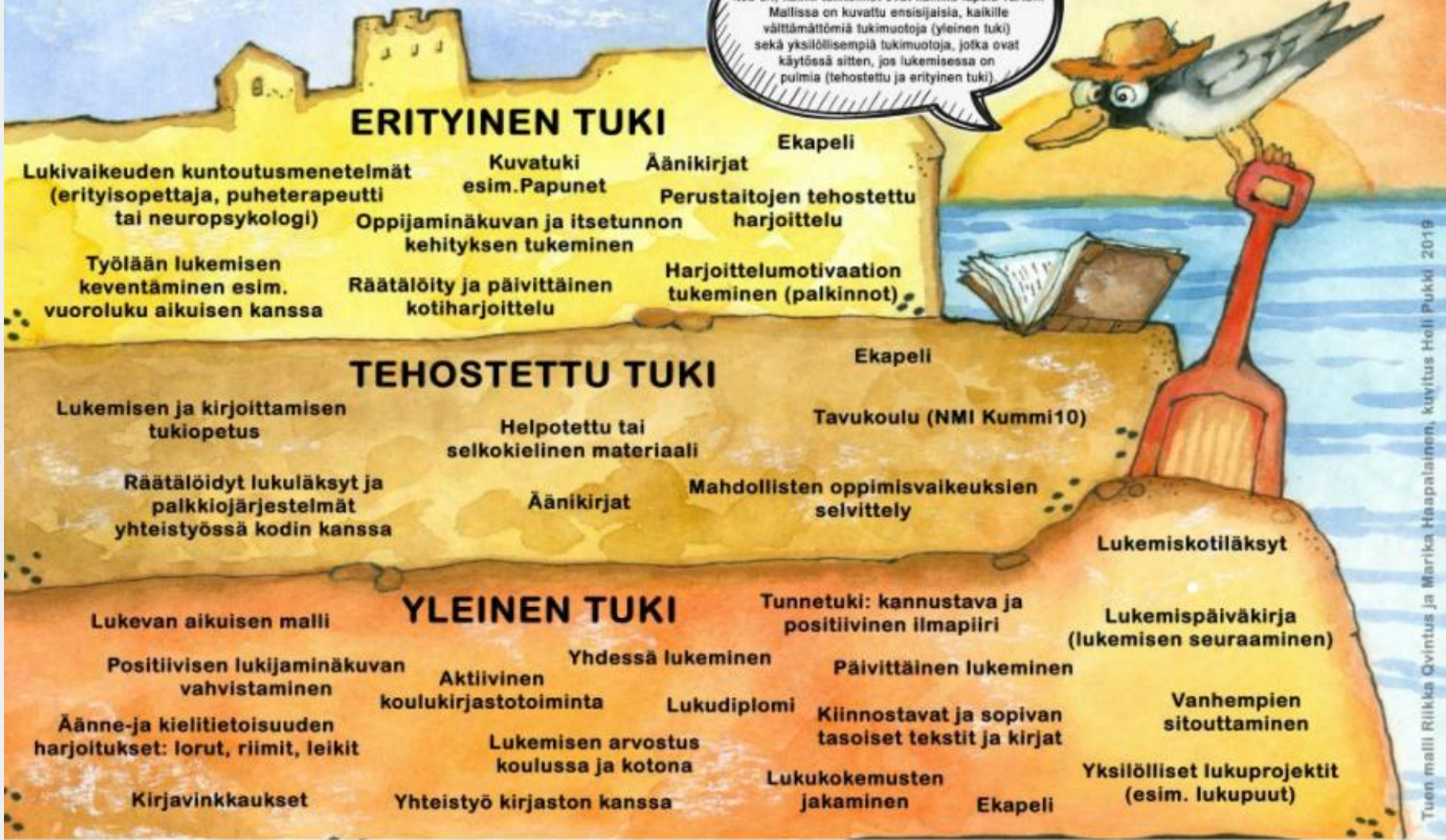

- **Johtopäätökset:** Mitä olisi voinut tapahtua, jos eläimet olisivat jääneet Lappiin?
- **Syy-seuraussuhteet:** Miksi Mimi pahoitti mielensä? Miten matka vaikutti Minnaan?
- **Tiivistäminen:** Miten tiivistäisit kertomuksen kolmeen lauseeseen? Jos olisit toimittaja, niin mitä kertoisit tapahtumista Pikkumetsän Sanomissa?
- **Tulkinta/päättely:** Mitä Ossi merkitsee Jussille? Mikä merkitys Maunolla on Pikkumetsän väelle? Minkä opetuksen ketut saivat?
- **Vertailu:** Mitä samanlaista / erilaista on ketuilla ja naaleilla?
- **Arviointi:** Mitä mieltä olet? Mistä pidit / et pitänyt? Montako tähteä antaisit? Miksi? Mikä oli mielestäsi paras kohta? Mikä olisi parempi päätös? Miksi?
- **Metakognitiot:** Mitä ajattelit, kun kuulit / luit...? Miten ajatuksesi on muuttunut? Kerro, miten ratkaisit tehtävän.
- **Tutkiminen:** Miten saisit tietää lisää?

LUKEMISEN TUKIMUOTOJA

Kolmiportaisuus
lässä tarkoittaa luen intensiteetin ja yksilöllisyyden lisääntymistä, mutta ei ole sidoksissa siihen, millä tuen portaalla lapsi itse on; kaikki tukitoimet ovat kaikkia lapsia varten. Mallissa on kuvattu ensisijaisia, kaikille välttämättömiä tukimuotoja (yleinen tuki) sekä yksilöllisempiä tukimuotoja, jotka ovat käytössä sitten, jos lukemisessa on pulmia (tehostettu ja erityinen tuki).

Tuen malli Riikka Qvintus ja Marika Haapalainen, kuvitus Heli Pukki 2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

